

כתוב בספר יצירה, כי האות של חודש תמוז היא האות ח'. והנה על האות ח' נאמר (באותיות דר"ע):
"אל תקרי חית אלא חטא" (עכ"ל).

אומנם, יש בחינת חטא בחודש זה שהוא חטא העגל. וכשנצרך את האות ח' לאות של חודש אב,
שהיא האות ט', נקבל "חט", וכשנוסיף את האות א' (שהיא הכולל) נעשה חטא.

נמצא, שתמוז ואב הם ביחד "חטא", שהם חטא העגל והמרגלים. על כן אומר הזוהר הקדוש,
שבחודשים אלו יש אחיזה לעשו. חודשים אלו עלולים, רח"ל, לחטא. אומנם בשורשם כפי שיתבאר
להלן הם דווקא שורשי התיקון.

תמו"ז (ראשי תיבות) - זמני תשובה ממשמשים ובאים, ומכיון שבימים אלו נכנסים לשליש האחרון של
השנה, ובאים ומתכוננים לקראת הימים הנוראים, לכן מתגבר כוח הרע ביותר.

ההוי"ה של חודש תמוז (על פי גרסה אחת של ה"פרי עץ חיים") היא הוי"ה בהיפוך – כלומר: הוה"י,
כיון שזהו אבדון מחד, ומאידך הוא שורש והתחלה לשנה הבאה, וכידוע הכלל - שדווקא כאשר
עומדים לפני התיקון, אזי מתגבר היצר הרע ביותר, לכן בחודש תמוז התגבר על עם ישראל היצר
הרע ועשו את העגל.

הפעם היחידה שבה מופיע השם תמוז בתנ"ך הוא ביחזקאל (ח) ושם נאמר: "הנשים יושבות מבכות
את התמוז". פירש רש"י: דמות (פסל) אחד שמחממים אותו מבפנים והיו עיניו של עופרת והם נתונים
מחום ההיסק ונראה כאילו בוכה, ואומרת תקרובות הוא שואל".

בספר היצירה נאמר כי החוש של חודש זה הוא חוש הראיה. ואכן תיקון העיניים למי שקלקל בראיות
אסורות הוא שישמור עליהם מעתה, מכיון שזוהי תשובה המשקל, וכמו כן נראה שירבה בבכיה על
העבר, שאז דווקא מתקן על ידי הבכיה באותו מקום שבו קלקל (בעיניים).

אומנם, כאן בעבודה זרה היא עבודה הפוכה לבכות עבור העבודה זרה, לכן נאמר (יחזקאל ח):
"הנשים יושבות מבכות את התמוז", שעובדים את העבודה הזרה הזו בבכיה, שבוכים עבור הקלקול,
שרוצים בעבודה זרה ובקלקול, שזה היפך התשובה לגמרי. וזהו הקלקול הגמור של חוש הראות,
שהוא חוש של חודש זה.

נמצא, ששמו של חודש זה רומז על עניין העבודה הזרה בשיא קלקולה, ועל כן בחודש זה עבדו
ישראל עבודה זרה, כי דווקא בחודש זה צריך להיזהר ביותר מלעבוד עבודה זרה, חלילה, מחמת
התגברות כוח הסיטרא-אחרא (הטומאה).

בראש חודש זה נולד יוסף הצדיק. ידוע הדבר, שעל ידי הצדיק ניצולים מעבודה זרה, לכן יש גם
משמעות בלידתו של יוסף הצדיק דווקא בראש חודש זה. אולם, כאשר לא דבקו בצדיק, שהוא משה
רבנו ע"ה, במדבר, עבדו את העגל מכיון שרצו לעשות להם אלהות וצדיק אשר ילך לפניהם בצורת
העגל.

וזהו שנאמר בכתבי האריז"ל, כי על חודשי תמוז ואב נאמר: "עיני עיני יורדה במים", שהם שני
חודשים כנגד עין ימין ועין שמאל. זאת משום שעיקר התיקון של חודש זה, תמוז, הוא תיקון העיניים,
שזה תיקון האות ח', שהיא בחינת חכמה, ובמעשה העגל נתקלקלה החכמה, כמובא בליקוטי מוהר"ן
(רי"ז), שם נאמר: "זכרו תורת משה" – ראשי תיבות: תמוז ללא האות ו'. זאת משום שהלוחות
שנשברו הם בחינת ו', כי אורכן ורוחבן ו', לכן כתב תמוז בזכרו תורת משה ללא האות ו' מכיון
שהתקלקל הזכרון של התורה. ופירוש הדבר הוא - קלקול החכמה. וזהו: זמן מתן תורתנו, ראשי
תיבות תמוז (ללא האות ו'), מכיון שזה מרמז על שבירת הלוחות. נמצא, שהאות ח', שהיא החכמה,
נשברה ונפלה.

תמוז הוא אותיות מות-ז', מכיון ששבירת הלוחות כאן מרמזת על שבירת ז' המלכים הקדומים
ששורשם בחודש זה, ועל כן תמוז הוא מות ז' המלכים הנ"ל.

המרגלים נשלחו בערב ראש חודש תמוז ותרז את הארץ בעיניהם בכל חודש זה, ככתוב: "ויתורו את הארץ", ועברו בזה על בחינת "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", משום שזה הקלקול הגדול של תמוז, קלקול הראיה. לכן אותיות "תמוז" הן אותיות "זמות", ככתוב (משלי ל"א): "אם זמות יד לפה", שזה ענין של זממה. המרגלים, שזממו, היו צריכים לשתוק ולשים יד לפיהם, ולא לדבר לשון הרע. וזה העניין שחטאו בתמוז בראיית העיניים דווקא, כי קלקלו בחודש זה את הראיה, כיון שתרו אחר עיניהם בעין רעה.

השבט של חודש זה הוא ראובן, הנקרא ראובן, על שם הראייה. ובחודש אב דיברו המרגלים לשון הרע, ובני ישראל שמעו את הלשון הרע, וידוע שחודש אב הוא כנגד שמעון שהוא חוש השמיעה, והם קלקלו בזה. נמצא, כי עיקר התיקון בחודש תמוז הוא שמירת העיניים.

אומנם, בעת התיקון יהפכו חודשים אלו לשמחה ולשורש התיקון, שמתחיל בראיה ובשמיעה, בעולם הנקודים, כי כאן כבר מאיר הנקודים של השנה הבאה, והוא שורש השנה המתחילה על ידי ראובן ושמעון ראשי השבטים.

על דרך הרמז אפשר לומר כי תמוז"ז בגימטריא = גנ"ת, ואגו"ז בגימטריא = חטא, שהוא כנגד תמוז ואב כנ"ל. לכן אפשר לומר על פי הפסוק: "אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל לראות הפרחה הגן הנצו הרימונים". גנת הוא חודש תמוז, ואגוז הוא חטא, חטא העגל. הקב"ה יורד אל גנת האגוז, השכינה יורדת אל תוך החטא, לראות "הפרחה הגפן" - שהוא עם ישראל שנמשלו לגפן, "הנצו הרימונים" - שאפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, כי הזמן הזה מסוגל לתשובה, ככתוב: תמוז"ז ראשי תיבות: זמני תשובה ממשמשים ובאים, והקב"ה יורד כבר בחודש תמוז, שאז מאירים שורשי השנה הבאה, ששורשם בחוש הראיה והשמיעה, לראות האם עשינו תשובה, וכיצד אנו מכינים את עצמנו לשנה הבאה עלינו לטובה ולעזרנו בזה, ועל ידי זה נזכה לשלימות הגן, שהוא גן עדן, ולתיקון הח', שהיא החכמה, והט' שהוא טוב, כמובא (זוהר שמות פ"ק) שבשבטים אין אותיות ח' ו - ט', שהיו שלימים.

כפי שנאמר בספר יהושע פרק י' פסוק י"ב: "אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' את האמורי לפני בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון, וידם השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו וגו'". מזלו של החודש סרטן, שכן קבוצת הכוכבים השולטת בשמיים בחודש זה היא בדמות סרטן.

סיבה נוספת היא, שתמוז חל בקיץ החם, ומפני החום מתרבים סרטני המים. התאריך הדומיננטי ביותר בחודש זה הוא י"ז בתמוז, יום צום, הקרוי צום הרביעי. ביום זה הובקעה החומה בחורבן הבית השני, ואילו בחורבן הבית הראשון יש דעה שהחומה הובקעה בתשעה לחודש, אך במסכת תענית אמרו שגם בחורבן הבית הראשון הובקעה העיר בי"ז בתמוז.

מכל מקום, מכיוון שהתאריכים סמוכים זה לזה, לפי הדעה הראשונה נקבע י"ז בתמוז כיום צום, כי אין להטריח את הציבור לימי צום בתאריכים קבועים. ולא עוד שחורבן בית שני, שאחריו טרם נבנה בית מקדש (בתקווה שבמהרה יבנה) חמור לנו יותר.

על חומת ירושלים שנבקעה נאמר, שזה היה בי"ז בתמוז, יום בו טיטוס וחילותיו פרצו לעיר (חורבן הבית השני). ואילו על חורבן בית ראשון נאמר בירמיה ל"ט א'-ב': "בשנה התשיעית לצדקיהו מלך יהודה בחודש העשירי בא נבוכדראצר מלך בבל וכל חילו אל ירושלים ויצרו עליה. בעשתי עשרה שנה לצדקיהו בחודש הרביעי בתשעה לחודש הובקעה העיר".

חמש פורענויות קרו בי"ז בתמוז:

- נשתברו הלוחות הראשונות ברדת משה מן ההר, כאשר ראה את מעשה העגל והמחולות.
- בוטל התמיד מלהקריב בבית ראשון, מכיוון שלא עלה בידם של הכהנים להשיג כבשים או טלאים על מנת להקריבם.
- אפוסטמוס שרף את התורה.
- הועמד צלם בהיכל.

• הובקעה העיר בבית שני. לגבי שבירת הלוחות, מסופר שבשעה שהקב"ה נתן למשה רבנו את הלוחות, היו נושאים את עצמם. אך כשירד משה וקרבו אל המחנה וראה את העגל, פרח הכתב מעליהם, ונמצאו כבדים על ידי של משה. "ויחר אף משה וישלך מידי את הלוחות" (תנחומא תשא).
אמר לו הקב"ה: "משה, לא היית מאמין לי שעשו ישראל את העגל, סרו מהר מן הדרך אשר ציוויתם". שקד משה היאך לזכות את ישראל. אמר לו: "ריבונו של עולם, אני נצטוויתי. שמא עברתי את הציווי. הן לא נצטוו. מה אמרת בסיני: "אנכי ה' אלקיכם", לא אמרת אלא: "אנכי ה' אלקיך וגו'" (ילקוט שמעוני פרשת כי תשא) על ביטול התמיד נאמר: בימי חורבן הבית הראשון היה מעשה שבתשעה לתמוז נבקעה חומת ירושלים, ופרצו האויבים לתוך העיר ועשו בה שמות, אבל להיכל ה' לא יכלו להיכנס, כי התבצרו בו הכוהנים, ועשו שם עבודת האלוקים עד ליום ז' באב.

אך כבשים להקרבת התמידים בכל יום חסרו להם מיום י"ג בתמוז, שלעולם היו בעזרה כבשים מבוקרים ממומים כדי הקרבה לארבעה ימים. מיום י"ג בתמוז ואילך, שיחדו את החיילות שצרו להם מבחוץ, שלשלו להם כסף וזהב והם העלו להם כבשים, וכך היו עושים עד יום שבעה עשר בתמוז. (ספר התודעה).

על שריפת התורה על ידי אפוסטמוס מסופר בספר יוסף פלביוס: בתקופת הנציב הרומאי קומנוס, התגרו חיילותיו של הנציב ביהודים ובקדושיהם, והיו מהומות גדולות ששקטו, ואחרי הפורענות הזאת (כשעשרת אלפים איש נהרגו בהר הבית בגלל מהומה שנגרמה על ידי הרומאים), קמה מבוכה חדשה בגלל מעשה שוד, כי בדרך המלך על ידי חורון התנפלו שודדים על כבודת סטפנוס, אחד מעבדי הקיסר, ובזזו את כולה. קומנוס שלח את אנשי צבאו אל הכפרים הסמוכים למקום השוד, וציווה לאסור את יושביהם, ולהביאם אליו, כי מצא בהם עוון שלא רדפו אחר השודדים לתפושם, ואחד מאנשי הצבא תפס את התורה הקדושה באחד הכפרים וקרע אותו והשליכו אל האש.

מכל העברים חרדו היהודים כאילו הייתה כל ארצם למאכולת אש. באותו יום, י"ז בתמוז, העמיד אפוסטמוס צלם בהיכל, ויש המפרשים אותו על הצלם שעשה מנשה מלך יהודה, והעמידו בהיכל, כפי שנאמר: "וישם את פסל האשרה אשר עשה בבית אשר אמר ה' אל דוד ואל שלמה בנו בבית הזה ובירושלים אשר ברחתי מכל שבטי ישראל אשים את שמי לעולם" (מלכים ב' כ"א).
"וישם את פסל הסמל אשר עשה בבית האלקים אשר אמר אלקים אל דוד ואל שלמה בנו" (דברי הימים ל"ג, ו'). צום שבעה עשר בתמוז הוא אחד הצומות שיש להתענות בו מפני הצרות שקרו לעם ישראל, כדי לעורר את הלבבות לפקח על דרכי התשובה, ולכן יש לשלב בצום גם פשפוש במעשים. ואמרו רבותינו זיכרונם לברכה: "ואין התענית אלא הכנה לתשובה, ולא עוד שראשי התיבות של תמוז: זמני תשובה ממשמים ובאים" (עד יום כיפור 100 ימים).

יוסף הצדיק נולד בחודש תמוז. ובימינו עלו לגנזי מרומים צדיקים גמורים: ביום ג' תמוז הרבי מליבוויטש רבי מנחם מענדל שניאורסון זצוק"ל. ביום ז' בתמוז האדמו"ר מגור "הלב שמחה" זצוק"ל, וכן האדמו"ר מקלויזנבורג זצוק"ל, שעשה גדולות ונצורות לאחר שניצל מהשואה הנוראה. זכותם תגן עלינו, ובמהרה יבוא משיח צדקנו